

УДК 343.13

О. В. Ігнатюк
кандидат юридичних наук,
заступник голови
Апеляційного суду Київської області

АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ПОСТРАДЯНСЬКИХ КРАЇН ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НЕГЛАСНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ ПІД ЧАС ДОКАЗУВАННЯ У СУДОВОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Постановка проблеми. Успішна боротьба зі злочинністю, як одне із ключових завдань загальнодержавного рівня, вимагає, з одного боку, наявності нормативно передбаченого ефективного кримінального процесуального інструментарію, а з іншого – використання такого інструментарію з максимально можливим коефіцієнтом корисної дії. Одним із найбільш дієвих засобів протидії злочинності на сьогодні залишається надана законом можливість застосування негласних методів збирання інформації під час досудового розслідування, зокрема, у формі проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД). Показово, що не лише можливість проведення НСРД, а й їх результативність на сьогодні вже визнана на рівні міжнародних програмних документів [2, с. 16]. Враховуючи потребу в побудові демократичної системи Україна підтвердила свою позицію в питанні підтримки курсу на інтеграцію до Європейського Союзу. Це спричинило необхідність як найшвидшого виконання нашою державою взятих на себе зобов'язань [2, с. 194], що зумовило актуальність обраної теми дослідження.

Стан дослідження. Теоретичну базу дослідження становлять наукові праці українських і зарубіжних вчених, які вивчали різні проблемні аспекти проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій, а також використання їх результатів у доказуванні як О. Білічак, О.А. Вагін, Р.С. Веприцький, А. Гинзбург, В. Глушков, М.М. Денисенко, С.В. Зуєв, А.П. Ісиченко, А.М. Кислий, М.С. Колосович, С.О. Павленко, Р.А. Чайка, М.О. Сало, В.Г. Севрук, А.С. Чечетін.

Метою даної наукової розвідки є аналіз законодавства пострадянських країн щодо правового і організаційного забезпечення проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій, а також використання їх результатів у кримінальному провадженні під час доказування.

Виклад основного матеріалу. Аналіз законодавства країн СНД свідчить, що таких широких повноважень прокуратури за діяльністю органів, що ведуть негласну роботу, в жодній із них не передбачено. Гарантії законності проведення негласних слідчих (розшукових) дій переважно забезпечуються нормами, які встановлюють

повноваження прокуратури на санкціонування кримінального судочинства, що обмежують права людини, або ж нормами, які встановлюють порядок прокурорського реагування на скарги та заяви громадян про порушення їхніх прав під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. У низці законів країн СНД досить чітко встановлюються межі повноважень прокурора, і з огляду на їх аналіз можна стверджувати, що прокурорський нагляд при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій у країнах СНД має не поточний, а попередній або наступний характер та здійснюється не постійно, як спостереження за діяльністю, а вибірково, в порядку реагування на заяви і повідомлення фізичних та юридичних осіб, як це відбувається у Казахстані, Туркменістані, Росії [3; 4; 5, с. 76-77].

Надалі, на нашу думку, потрібно провести аналіз положень кримінального процесуального законодавства пострадянських країн (Азербайджанська Республіка, Республіка Білорусь, Республіка Таджикистан, Російська Федерація, Республіка Грузія, Республіка Казахстан, Киргизька Республіка). Адже, як і в Україні, їх законодавство протягом тривалого часу мало єдині принципи кримінальної процесуальної діяльності на зразок КПК України 1960 р. та Основ кримінального судочинства 1958 р. [6], а з отриманням незалежності, процесуальне законодавство цих країн удосконалюється з урахування реформування правоохоронних органів і впровадження європейської практики кримінальної процесуальної діяльності.

Слід відзначити з цього приводу позицію таких учених як, А.М. Кислого, Р.А. Чайки і М.М. Денисенка, що порядок негласного розслідування і використання конфіденційного співробітництва у пострадянських державах є достатньо різноманітним і залежить від напряму реформування правоохоронної та судової системи, яку обрала та чи інша країна. Природно, ці країни мають і багато спільних рис у вказаній сфері. Передусім слід відзначити, що реформування відбулося практично в усіх пострадянських країнах. Водночас країни, що тяжіють до авторитаризму (Росія, Білорусь), обрали "італійську" модель реформування, яка найменшою мірою регламентує негласні слідчі (розшукові) дії на законодавчому рівні. Така модель фактично дає змогу зберегти систему відом-

чого регулювання радянського типу в незмінному вигляді. Натомість країни Балтії, Молдова, Грузія, Казахстан при реформуванні більшою мірою використовували моделі ФРН, Франції, Австрії. Зазначені країни запровадили посаду слідчого судді й судовий контроль над проведенням негласних слідчих (розшукових) дій [7].

Негласне провадження у кримінальних справах не є стандартним поняттям, широко вживаним у вітчизняній юридичній науці та правоохоронної діяльності. Для російських юристів, на відміну від правоприменителів з інших країн, це скоріше незвична категорія, ніж звичайний елемент практики боротьби з пре злочинності. Негласність, яка була присутня тривалий час лише в сфері розшукової діяльності, ще не має традицій у вітчизняному кримінальному процесі при розслідуванні злочинів. Звісно ж, що все негласне провадження у кримінальних справах зосереджено виключно в площині оперативно-розшукової правозастосування. Дійсно, в Законі «Про оперативно-розшукову діяльність» РФ закріплено, що оперативно-розшукова діяльність здійснюється не тільки гласно, а й негласно (ст. 1, 3, 6, 12, 15 та ін.). Більш того, ряд оперативно-розшукових заходів просто неможливо здійснювати гласно. Серед них перевірка закупівля, контроль поштових відправлень, телеграфних та інших повідомлень, прослуховування телефонних переговорів, зняття інформації з технічних каналів зв'язку, оперативне впровадження, контрольована поставка, оперативний експеримент. Згідно з правовою позицією Конституційного Суду РФ відкритості, гласності та змагальності сторін при прийнятті рішення і проведенні негласних оперативно-розшукових заходів бути не може, так як в цьому випадку оперативно-розшукова діяльність втрапить сенс [8].

Конституційний Суд РФ у визначенні від 14 лютого 1999 № 18-О вказав на те, що результати оперативно-розшукових заходів не доказами, а лише відомостями про джерела тих фактів, які, будучи отриманими з дотриманням вимог Федерального закону «Про оперативно-розшукову діяльність», можуть стати доказами лише після закріплення їх належним процесуальним шляхом, а саме на основі відповідних норм кримінально-процесуального закону [9; 10].

За частиною 2 ст. 186 КПК Російської Федерації при наявності загрози вчинення насильства, вимагання та інших злочинних дій щодо потерпілого, свідка або їх близьких родичів, родичів, близьких осіб контроль і запис телефонних та інших переговорів допускаються за письмовою заявою зазначених осіб, а за відсутності такої заяви – на підставі судового рішення [11].

Негласне розкриття при розкритті злочинів регламентується в основному оперативно-розшуковим законом. Однак в даний час не можна нех-

тувати і потенціалом кримінально-процесуальних засобів. Незважаючи на те, що в КПК Росії не вживається термін «негласні слідчі дії», такі дії представлені накладенням арешту на поштово-телеграфні відправлення, їх оглядом і вилученням (ст. 185 КПК України); контролем і записом переговорів (ст. 186 КПК України); отриманням інформації про з'єднання між абонентами і (або) абонентськими пристроями (ст. 186.1 КПК РФ). Тому необхідно звернути увагу на виявляється потреба одночасного доктринального зміни кримінально-процесуального та оперативно-розшукового законодавства. Негласне провадження у кримінальних справах необхідно розглядати в нерозривному зв'язку оперативно-розшукової та кримінально-процесуальної діяльності. Тому слід погодитися з М.С. Колосович, що запропонувала негласне провадження у кримінальній справі розглядати як двоєдиний процес оперативно-розшукових заходів і негласних дій слідчого [12, с. 139].

Їх перелік передбачений Федеральним законом «Про оперативно-розшукову діяльність», а конкретні правила – закритими підзаконними актами відомств, де створені оперативні підрозділи. Питання про використання результатів оперативно-розшукової діяльності в кримінальному судочинстві є окремою темою дослідження. В рамках цієї статті необхідно сформулювати тільки загальні правила. На нашу думку, результати оперативно-розшукових заходів мають самостійне доказове значення, якщо ОРЗ проведені до порушення кримінальної справи, коли проведення слідчих дій не допускається в принципі, або після порушення справи для виявлення фактів, безпосередньо пов'язаних з розслідуваним злочином, або коли виявляється об'єктивна неможливість отримання деяких об'єктів в рамках слідчої дії (наприклад, в обмежених випадках допускається вилучення в ході оперативно-розшукових заходів зразків для порівняльного дослідження, коли при проведенні слідчої дії особа відмовилася їх представити).

В даний час відповідно до «Інструкції про порядок подання результатів оперативно-розшукової діяльності органу дізнання, слідчому, прокурору або до суду» результати не подаються, якщо неможливо забезпечити безпеку суб'єктів (учасників) оперативно-розшукової діяльності в зв'язку з поданням і використанням даних результатів в кримінальному процесі; якщо їх використання в кримінальному процесі створює реальну можливість розшифровки (розголошення) відомостей про використувані або використаних при проведенні негласних оперативно-розшукових заходів силах, засобах, джерелах, методах, плани і результати оперативно-розшукової діяльності, про осіб, впроваджених в організовані злочинні групи, про штатних негласних співробітників і про

осіб, що надають їм сприяння на конфіденційній основі, а також про організацію і тактику проведення оперативно-розшукових заходів, віднесених до державної таємниці [10].

У Законі про «Оперативно-розшукову діяльність» в ст. 11 зазначено, що результати оперативно-розшукової діяльності можуть бути використані для підготовки і здійснення слідчих і судових дій; результати ОРД можуть служити приводом і підставою для порушення кримінальної справи, а також використовуватися в доведенні по кримінальних справах відповідно до положень кримінально-процесуального законодавства РФ, що регламентують збирання, перевірку та оцінку доказів, і в інших випадках, встановлених цим федеральним законом. Представлення результатів оперативно-розшукової діяльності органу дізнання, слідчому, податковому органу або до суду здійснюється на підставі постанови керівника органу, що здійснює ОРД. З метою роз'яснення положень Федерального закону «Про оперативно-розшукову діяльність» прийнята Інструкція про порядок подання результатів оперативно-розшукової діяльності органу дізнання, слідчому або до суду від 27 вересня 2013 р п. 20 Інструкції зафіксовано, що результати ОРД, що подаються для використання в доведенні по кримінальних справах, повинні дозволяти формувати докази, що задовольняють вимогам кримінально-процесуального законодавства, які висуваються до доказів в цілому, до відповідних видів доказів; містити відомості, що мають значення для встановлення обставин, що підлягають доказуванню у кримінальній справі, вказівки на оперативно-розшукові заходи, під час проведення яких отримані передбачувані докази, а також дані, що дозволяють перевірити в умовах кримінального судочинства докази, сформовані на їх основі [13; 10].

Вищі судові інстанції Росії теж не єдині в розглянутому питанні. Так, Пленум Верховного Суду РФ у своїй Постанові № 8 від 31 жовтня 1995 «Про деякі питання застосування судами Конституції Російської Федерації при здійсненні правосуддя» звернув увагу судів на те, що результати оперативно-розшукових заходів, пов'язані з обмеженням конституційних прав і свобод громадян на таємницю листування, телефонних переговорів, поштових, телеграфних та інших повідомлень, а також з проникненням в житло проти волі що у ньому осіб (крім випадків, встановлених федеральним законом), можуть бути використані як докази у справах лише тоді, коли вони отримані з дозволу суду на проведення таких заходів і перевірені слідчими органами відповідно до кримінально-процесуальним законодавством. [9; 10].

Так, у ст. 85.6 КПК Азербайджанської Республіки (далі – КПК АР) зазначено, що керівником органу розслідування є начальник (при його відсутності – заступник начальника) слідчого відді-

лу (відділення, управління), який користується усіма повноваженнями слідчого. Між тим, до основних його повноважень, у т.ч., які пов'язані з використанням негласних засобів у розслідуванні, віднесено: надання доручення провадження окремих слідчих дій у кримінальній справі слідчому або групі слідчих (ст. 85.6.1); здійснення нагляду за своєчасним прийняттям слідчим відповідних заходів щодо проведення слідчих дій, зокрема, накладення арешту на поштово-телеграфну, іншу кореспонденцію, перехоплення телефонних переговорів (ст. 85.6.2); вжиття необхідних організаційних заходів для всебічного, повного та об'єктивного провадження досудового слідства по кримінальній справі (ст. 85.6.3); направлення прокурору, який здійснює процесуальне керівництво попереднім розслідуванням, обов'язкового для розгляду клопотання щодо скасування незаконної чи необґрунтованої постанови слідчого; ініціювання перед Генеральним прокурором питання звернутися з клопотанням до відповідного органу щодо надання згоди на позбавлення особи права недоторканості з метою проведення процесуальних дій; забезпечення вжиття заходів безпеки до потерпілого, свідка та інших осіб, які беруть участь у кримінальному процесі (ст. 85.6.4) [14; 15, с. 49].

З огляду на наведені повноваження, передусім, необхідно відмітити, що начальник слідчого відділу за КПК АР користується усіма повноваженнями слідчого. Також, на наше переконання, досить необхідним є право керівника слідчого підрозділу звертатися до прокурора про скасування незаконної чи необґрунтованої постанови слідчого. На жаль, КПК України не містить аналогічного положення. З урахуванням цього, вважаємо за доцільне запропонувати відповідні зміни до КПК України (такої думки 87,6% опитаних керівників ОДР, а саме ч. 2 ст. 39 доповнити положеннями такого змісту: «63) звертатися з клопотанням до прокурора про скасування незаконного чи необґрунтованого рішення слідчого про проведення негласних слідчих (розшукових) дій» [15, с.49-50].

Начальник слідчого підрозділу або слідчий, відповідно до КПК АР, уповноважений: доручати відповідному органу дізнання проведення оперативно-розшукових заходів по розкриттю злочину, розшуку зниклої особи або пошуку зниклого майна та отримання повідомлення про вжиті заходи (ст. 85.4.5); доручати відповідному органу дізнання або дізнавачу проведення окремих слідчих дій (ст. 85.4.7), а саме накладення арешту на поштово-телеграфну, іншу кореспонденцію (ст. 177.3.4) та перехоплення телефонних переговорів (ст. 177.3.5). Ці слідчі дії проводяться на підставі постанови суду, яка поставляється за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором (ст. 177.2), а припиняються за постановою слідчого (або начальника слідчого підрозділу, від-

повідно до ст. 85.6 КПК АР, прокурора або суду (ст. 256.4.3) [14]. Зазначимо, рішення про припинення накладення арешту на поштово-телеграфну, іншу кореспонденцію та перехоплення телефонних переговорів приймається слідчими в Республіках Білорусь і Таджикистан тощо [15, с.50].

Серед країн пострадянського простору позитивним ми також відзначаємо досвід Білорусії, відповідно до норм КПК яких результати ОРД, отримані згідно з вимогами закону, можуть використовуватися в доказуванні по кримінальних провадженнях відповідно до положень, що регламентують збирання та оцінку доказів.

Відповідно до ст. 88 КПК Республіки Білорусь джерелами доказів є протоколи оперативно-розшукових заходів наряду з протоколами слідчих дій та судового засідання. У ст. 101 цього ж Кодексу зазначається, що матеріали, отримані в ході ОРД, можуть бути визнані в якості джерел доказів за умови, якщо вони отримані відповідно до законодавства країни, представлені, перевірені та оцінені в порядку, встановленому КПК Республіки Білорусь [16].

Кримінальним процесуальним кодексом Республіки Білорусь (далі – РБ) [16] закріплено широкі повноваження начальника слідчого підрозділу (ст. 35). Так, ч. 1 ст. 35 КПК РБ зобов'язує начальника слідчого підрозділу здійснювати процесуальне керівництво розслідуванням, контроль за законністю та своєчасністю дій слідчих з розслідування злочинів і надає право розглядати скарги на рішення й дії слідчого; скасовувати незаконні й необґрунтовані постанови слідчого та нижчестоящого начальника слідчого підрозділу, а також незаконні та необґрунтовані вказівки нижчестоящого начальника слідчого підрозділу, помічника начальника слідчого підрозділу; вносити прокурору подання про скасування незаконних і необґрунтованих постанов нижчестоящого прокурора, органу дізнання, а також санкціонованих прокурором постанов нижчестоящого начальника слідчого підрозділу, слідчого (ч. 2 ст. 35). [16].

Окрім цього, КПК РБ передбачено проведення накладення арешту на поштово-телеграфні, інші відправлення, їх виїмку та прослуховування і запис переговорів, що ведуться по технічних каналах зв'язку, й інших переговорів як слідчої дії, яка, у т.ч., може проводитися на підставі постанови Голови Слідчого комітету РБ або особи, яка виконує його обов'язки, при провадженні досудового слідства слідчим Слідчого комітету РБ у кримінальних справах щодо тяжких та особливо тяжких злочинів, а також щодо злочинів, передбачених ч. 5 ст. 35 КПК РБ; як іншого заходу безпеки, у випадках наявності явної загрози життю, здоров'ю, майну особи за її заявою або письмовою згодою на підставі рішення слідчого, керівника слідчого підрозділу (ст. 69) [16].

Так, згідно з ч. 6 ст. 232 КПК Республіки Казахстан у випадку виникнення загрози життю, здоров'ю, майну окремих осіб за їх заявою або за їхньою письмовою згодою дозволяється проведення негласних слідчих дій, передбачених п. 1 ст. 231 КПК РК (негласні аудіо- та (або) відеоконтроль особи чи місця) та п. 2 ст. 231 КПК РК (негласний контроль, перехоплення або зняття інформації, яка передається мережами електричного (телекомунікаційного) зв'язку), на підставі постанови органу досудового розслідування з обов'язковим повідомленням прокурора протягом 24-х годин з моменту винесення постанови. Крім того, п. 3 ч. 7 ст. 232 КПК РК встановлено, що негласні слідчі дії проводяться стосовно потерпілого за його письмовою згодою [17].

Порядок використання результатів ОРД в кримінальному судочинстві Казахстану регламентується ст. 130 КПК Республіки Казахстан. Так, результати ОРД, отримані згідно з вимогами закону, можуть використовуватися в доказуванні по кримінальних справах відповідно до положень КПК Республіки Казахстан, що регламентують збирання, дослідження та оцінку доказів з дотриманням вимог конфіденційності й вимог Закону Республіки Казахстан «Про державний захист осіб, які беруть участь у кримінальному процесі» [18]. Утім відомо, що для того, щоб відомості, отримані в ході оперативних комбінацій, мали доказове значення, їм необхідно надати процесуальну форму, що підвищує рівень її достовірності й забезпечує результативне проведення різних слідчих дій, тактичних операцій у процесі розслідування, що також дозволяє згодом використовувати її в кримінальному судочинстві.

Законодавець Казахстану закріпив у ч. 2 ст. 130 КПК Республіки Казахстан можливість використовувати як докази фактичні дані, безпосередньо сприйняті при проведенні оперативно-розшукових заходів співробітником органу, що здійснює ОРД, після його допиту як свідка [18]. Фактичні дані, безпосередньо сприйняті особою, як і обставини справи, виявлені у ході оперативно-розшукових заходів, фіксуються в протоколах слідчої або судової дії, що провадиться за правилами, передбаченими КПК Республіки Казахстан (ч. 3 ст. 130 КПК Республіки Казахстан) [18].

КПК Республіки Казахстан передбачає дев'ять негласних слідчих дій, які поглинають всі відомі нам оперативно-розшукові заходи, в тому числі впровадження та імітацію злочинів. Аналіз казахстанського кримінально-процесуального законодавства дозволяє констатувати, що негласні слідчі дії охоплюють всі оперативно-розшукові заходи, регламентовані в ст. 6 російського закону про оперативно-розшукову діяльність. Аналогічні положення містяться в КПК Киргизької Республіки, прийнятій 2 лютого 2017 року і вступає в дію з 1 січня 2019 р.

З 1 січня 2015 почав діяти КПК Республіки Казахстан (далі – КПК РК), закріпивши право слідчого проводити слідчі дії, які розділені на дві групи: слідчі дії (глави 26, 27, 29, 31, 32, 35) і негласні слідчі дії (гл. 30).

До першої групи віднесені класичні, добре відомі нам слідчі дії: допит (ст.ст. 208-217), очна ставка (ст. 218), огляд (ст.ст. 218-222), огляд (ст. 223), впізнання (ст.ст. 229-230), обшук (ст. 252), виїмка (ст. 253), перевірка та уточнення показань на місці (ст. 257), слідчий експеримент (ст. 258) і судова експертиза (ст. 270) [19].

До другої групи увійшли: негласні аудіо- і (або) відеоконтроль особи або місця (ст. 242), негласні контроль, перехоплення і зняття інформації, що передається по мережах електричного (телекомунікаційної) зв'язку (ст. 243), негласне отримання інформації про з'єднання між абонентами і (або) абонентськими пристроями (ст. 244), негласне зняття інформації з комп'ютерів, серверів та інших пристроїв, призначених для збору, обробки, накопичення і зберігання інформації (ст. 245), негласний контроль поштових та інших відправлень (ст. 246), негласні проникнення і (Або) обстеження місця (ст. 247), негласні заходи спостереження за особою або місцем (ст. 248), негласна контрольована поставка (ст. 249), негласний контрольний закуп (ст. 250) і негласні впровадження та (або) імітація злочинної діяльності (ст. 251) [19].

Негласними слідчими діями законодавець Казахстану назвав дії, що проводяться в ході досудового провадження без інформування залучених у кримінальний процес осіб, інтересів яких воно стосується, в порядку та випадках, передбачених КПК РК (п. 12 ст. 7).

Відзначимо, що Закон РК «Про ОРД», як самостійного виду державної діяльності, визначає перелік загальних і спеціальних оперативно-розшукових заходів, роз'яснює поняття, пов'язані з ним. Засоби, методи і технології проведення оперативно-розшукових заходів, що становлять державні та службові секрети, регламентуються відомчими нормативними правовими актами, узгодженими з Генеральним прокурором РК, що відповідає і конституційним положенням [20].

Чинне законодавство (КПК РК і Закон РК «Про ОРД») вельми конструктивно регламентує процес використання результатів оперативно-розшукової діяльності в доведенні по кримінальних справах. Результати оперативно-розшукової діяльності, отримані слідчим від відповідного органу, проходять строго певний процесуальний порядок для встановлення законності їх отримання, належності до розслідуваної справи і допустимості їх в якості доказів [20].

Проведення негласних слідчих розшукових дій у Грузії регламентовано гл. XVI. «Таємні слідчі дії» КПК Грузії від 2009 року. Стаття 136. визначає види таємних слідчих дій

Стаття 142. Розсекречення таємних слідчих дій

1. Розсекречення таємного слідчої дії право на ознайомлення з інформацією, отриманою в результаті цієї дії, мають тільки слідчий, прокурор і суддя (якщо інформація по суті пов'язана з даним ними питанням).

2. Розсекречення інформації, отриманої в результаті таємного слідчої дії, проводиться з припиненням слідства або за 5 днів до початку досудового засідання, а також при затвердженні процесуального соглашения.

3. Якщо таємне слідча дія проводиться (триває) після закінчення терміну, зазначеного в частині 2 цієї статті, розсекречення його результатів проводиться з закінченням терміну, зазначеного в ухвалі суду.

4. Про розсекречення таємного слідчої дії, прокурор повинен письмово повідомити сторону захисту.

Також КПК Грузії (ч. 9 ст. 1433) передбачає здійснення копій отриманих результатів і приєднання їх в загальному порядку до матеріалів іншого провадження.

Проводячи подальший аналіз положень ч. 17. ст. 1433 КПК Грузії, встановлено, що слідчому надано право проводити приховані слідчі дії щодо державно-політичної посадової особи, судді та особи, яка користується імунітетом, на підставі рішення суду, прийнятого за клопотанням Головного прокурора Грузії або його заступника. Також ч. 2 ст. 1437 КПК Грузії передбачено, що проведення таємної слідчої дії щодо духовних осіб, адвокатів, лікарів, журналістів і осіб, що користуються імунітетом, допускається лише в тих випадках, коли зазначене не пов'язане з одержанням ними інформації, яка охороняється законом, під час духовної або професійної діяльності [21].

За КПК Республіки Таджикистан (далі – РТ) начальник слідчого підрозділу має такі повноваження: забезпечувати виконання слідчими приписів прокурора в частині дотримання право особи при проведенні слідчих дій; здійснювати контроль за виконанням слідчим доручень; брати участь у розслідуванні кримінальної справи, що перебуває у провадженні слідчого, зокрема, ініціювати перед судом, суддею питання про накладення арешту на поштові відправлення, телеграфні та інші повідомлення (ст. 195), прослуховування і запис переговорів (ст. 196) [22]. Окремо зазначимо, що ч. 7 ст. 196 КПК РТ надано право керівнику слідчого підрозділу, який користується повноваженнями слідчого, протягом всього встановленого строку прослуховування і запису переговорів одержувати від уповноваженого підрозділу фонограму для її огляду й прослуховування [15, с.52].

Висновок. Отже, здійснивши аналіз законодавства пострадянських країн, як: Азербайджану, Білорусії, Грузії, Казахстану, Киргизії, Росії, Таджикистану щодо використання результатів

негласних розслідувань під час доказування у судовому провадженні, слід констатувати, що проведення оперативно-розшукових заходів і негласних слідчих (розшукових) дій (таємні слідчі дії – КПК Грузії, негласні слідчі дії – КПК Казахстану, спеціальні слідчі дії – КПК Киргизії) та використання таких результатів під час доказування у судовому провадженні відбувається на тих же підставах, що й законодавством України.

Підсумовуючи проведені дослідження, слід констатувати, що практика роботи правоохоронних та судових органів зарубіжних країн у цьому напрямі свідчить про те, що досконалість нормативно-правового забезпечення протидії та наявність ефективної такої системи на національному й міжнародному рівнях є однією з головних умов успішного подолання зазначеної проблеми [23, с. 88]. Тому імплементація зазначених вище положень у вітчизняний кримінальний процес є досить перспективним напрямом удосконалення чинного процесуального законодавства та забезпечення ефективності досудового розслідування кримінальних правопорушень.

Література

1. Веприцький Р.С. Використання негласних слідчих (розшукових) дій у протидії злочинності в регіоні. *Наше право*. 2015. № 2. С. 92–95.
2. Павленко С. О. Международное законодательство по борьбе с коррупцией: проблемы его применения в Украине. *Право и политика* : науч.-метод. журн. 2013. № 2. С. 193–198.
3. Про оперативно-розшукову діяльність: закон Республики Туркменистан від 23 вересня 1994 року № 965-XII. URL: <http://legislationline.org/ru/documents>.
4. Про оперативно-розшукову діяльність: федеральный закон Российской Федерации від 12 серпня 1995 року № 144_ФЗ (редакція від 28 грудня 2010 року). URL: http://libertarium.ru/1_sormlaw_101.
5. Глушков В. Система прокурорського нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю і досудовим розслідуванням у законодавстві України та зарубіжних країн: порівняльно-правовий аналіз / В. Глушков, О. Білчак // *Вісник національної академії прокуратури України*. 2012. № 4. С. 75–81.
6. Об утверждении основ Уголовного судопроизводства Союза ССР и Союзных Республик: Закон СССР от 25 дек. 1958 г. URL: www.economics.kiev.ua/download/ZakonySSSR/data04/tex16066.htm.
7. Кислий А.М. Зарубіжний досвід нормативного регулювання негласних слідчих (розшукових) дій / А.М. Кислий, Р.А. Чайка, М.М. Денисенко // *Наукові праці МАУП*. 2016. Вип. 49. С. 65–73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaup_2016_49_11.
8. Об отказе в принятии к рассмотрению жалобы гражданки Саушиной Зинаиды Васильевны на нарушение ее конституционных прав положениями статьи 9 Федерального закона «Об оперативно-розыскной деятельности»: определение Конституционного Суда РФ от 28 марта 2017 г. № 569-О. Доступ из справ. правовой системы «КонсультантПлюс».
9. Зуев, С. В. Использование электронной оперативно-розыскной информации в уголовном процессе. *Вестник ЮУрГУ. Серия «Право»*. 2018. Т. 18, № 1. С. 24–29.
10. Вагін О.А., Ісиченко А.П., Чететін А.Є. Про оперативно-розшукову діяльність в редакції Федерального закону від 29 квітня 2008 р. № * 58-ФЗ, 2008.
11. Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации : от 18.12.2001 г. № 174-ФЗ, ред. от 01.04.2019 г. *КонсультантПлюс – надежная правовая поддержка*. URL: 212 http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/6c725ca5657d419b9e0bb3ab11696faaa11891f5/.
12. Колосович М.С. Негласная деятельность по уголовному делу. *Актуальные проблемы российского права*. 2016. № 2.
13. Об утверждении Инструкции о порядке представления результатов оперативно-розыскной деятельности органу дознания, следователю или в суд : утв. совместным приказом МВД России, МО России, ФСБ России, ФСО России, ФТС, СВР России, ФСИН, ФСКН России от 27 сентября 2013 г. № 776/703/509/507/182 0/42/535/398/68). *Рос. газета*. 2013. 13 дек.
14. Уголовно-процессуальный кодекс Азербайджанской Республики от 14.07.2000 № 907-IQ. *Legislationline*. URL: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>.
15. Сало О. М. Реалізація повноважень керівником органу досудового розслідування при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій : дис. ... на здоб. канд. юрид. наук : 12.00.09 / Ун-т держ. фіскал. служби України. Ірпінь, 2018.
16. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Беларусь от 16 июля 1999 г. № 2953. URL: http://www.yurist.by/sites/yurist.by/files/Ugolovnoprocessuarnyj_kodeks.rar.
17. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан : от 4 июля 2014 г. № 231-V, с изм. и доп. по сост. на 01.04.2019 г. *Юрист комплекс правовой информации (законодательство) Республики Казахстан*. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=31575852#pos=4;-252.
18. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 13 дек. 1997 г. № 2061. URL: <http://www.agmp.kz/zakon/1/upkod.doc>.
19. Коловочич М.С. Современные вопросы процессуальной регламентации негласного производства и взаимодействия следователя с сотрудниками оперативных подразделений. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennye-voprosy-protsessualnoy-reglamentatsii-neglasnogo-proizvodstva-i-vzaimodeystviya-sledovatelya-s-sotrudnikami-operativnyh>.
20. А. Гинзбург О так называемых «негласных следственных действиях». URL: <https://journal.zakon.kz/4568011-o-tak-nazyvaemykh-neglasnykh.html>.
21. Уголовно-процессуальный кодекс Грузии от 09.10.2009 № 1772-Пс. *Legislationline*. URL: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminalcodes>.
22. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Таджикистан от 03.12.2009 № 564. *Legislationline*. URL: <http://www.legislationline.org/ru/documents/section/criminal-codes>.
23. Севрук В. Г. Світовий досвід запобігання та протидії корупції: інтеграція України до ЄС. *Використання спеціальних знань під час розслідування корупційних правопорушень* : матеріали круглого столу (Київ, 20 листоп. 2014 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2014. С. 84–88.

Анотація

Игнатюк О. В. Аналіз законодавства пострадянських країн щодо використання результатів негласних розслідувань під час доказування у судовому провадженні. – Стаття.

У даній статті здійснено нормативно-правовий аналіз законодавства пострадянських країн щодо використання результатів негласних розслідувань під час доказування у кримінальному процесі. Виокремлено основні проблеми правового та організаційного забезпечення проведення оперативно-розшукових заходів, негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні. На підставі цих рекомендацій запропоновані деякі шляхи вдосконалення законодавчих актів України.

Ключові слова: негласні слідчі (розшукові) дії, оперативно-розшукові заходи, результати, судове провадження, зарубіжний досвід, шляхи вдосконалення.

Аннотация

Игнатюк А. В. Анализ законодательства постсоветских стран по использованию результатов негласных расследований при доказывания в судебном производстве. – Статья.

В данной статье осуществлен нормативно-правовой анализ законодательства постсоветских стран по использованию результатов негласных расследований при доказывания в уголовном процессе. Выде-

лены основные проблемы правового и организационного обеспечения проведения оперативно-розыскных мероприятий, негласных следственных (розыскных) действий и использования их результатов в уголовном производстве. На основании этих рекомендаций предложены некоторые пути совершенствования законодательных актов Украины.

Ключевые слова: негласные следственные (розыскные) действия, оперативно-розыскные мероприятия, результаты, судопроизводство, зарубежный опыт, пути совершенствования.

Summary

Ignatiuk O. V. Analysis of the legislation of post-Soviet countries on the use of the results of covert investigations during the evidence in court proceedings. – Article.

This article provides a legal analysis of the legislation of post-Soviet countries on the use of the results of covert investigations in evidence in criminal proceedings. The main problems of legal and organizational support of operational and investigative measures, covert investigative (investigative) actions and the use of their results in criminal proceedings are highlighted. Based on these recommendations, some ways to improve the legislation of Ukraine are proposed.

Key words: covert investigative (search) actions, operative-search measures, results, court proceedings, foreign experience, ways of improvement.